



SOCIALFÖRVALTNINGEN

AVDELNINGEN FÖR STADSÖVERGRIPANDE SOCIALA FRÅGOR
PROJEKT FAMILJEVÅRD
EVA LINDSTRÖM

SID 1 (9)
2011-01-28

LÄGESRAPPORT FAMILJEVÅRDSPROJEKTET

Bakgrund

BUSS- utredningens slutrapport som presenterades för SAN i mars 2009 hade ett stort antal förslag på hur familjevården i Stockholms stad kunde förbättras och utvecklas. En stadsövergripande arbetsgrupp arbetade vidare med förslagen och ett tjänsteutlåtande presenterades för SAN 2009-06-16 med förslag på insatser. Nämnden fattade beslut enligt förvaltningens förslag med tillägget att en plan för utbildning av verksamma familjehem snarast skulle föreläggas nämnden.

En projektledare tillsattes 2010-01-01 med syfte att:

- initiera förbättringar inom familjehemsvården
- komma med konkreta åtgärder
- skapa förändringsprocesser

De områden som omfattats i projektet är följande:

1. Utbildning av verksamma familjehem
2. Verka för ökad stabilitet och kontinuitet för familjehems placerade barn och ungdomar.
3. Förebygga riskfaktorer och förbättra uppföljning.
4. Insatser till föräldrar när barnet är placerat.

En första delrapport av projekt familjevård presenterades för SAN 2010-07-14. Parallellt med projektet har arbetet med revidering av riktlinjerna för familjehemsvården pågått.

Aktuellt inom familjehemsvård

Familjehemsvården i Sverige genomgår en stor förändringsprocess. Inom Sveriges Kommuner och Landsting, Socialstyrelsen och Barnombudsmannen är intresset och stödet för utvecklingen stort. Forskning och utvärderingar har under lång tid



visat på förbättringsområden inom familjehemsvården som kan leda till förändrade, likvärdiga livschanser för placerade barn och ungdomar.

De områden som primärt uppmärksammas är:

- Placerade barn och ungdomars egna erfarenheter av och synpunkter på familjehemsvården.
- Placerade barns skolgång, fysiska och psykiska hälsa.
- Placerade ungdomars stöd efter avslutad dygnsvård.
- Placerade barns behov av pedagogiska, psykologiska och barnpsykiatriska insatser innan, under och efter en familjehemsplacering.
- Placerade barns rätt till en egen socialsekreterare (barnhandläggare).
- Tillsyn, uppföljning och resultat i familjehemsvård.
- Utveckling av upphandlingsprocesserna kopplat till tillsyn, uppföljning och vårdresultat.
- Utbildning för blivande familjehem.

Socialstyrelsen påbörjar under kommande vår en handbok för familjehemsvården och planerar därutöver en enhetlig utbildning för blivande familjehem.

Barnombudsmannen hade under föregående år ett regeringsuppdrag att inhämta barn och ungdomars åsikter om och erfarenheter av vistelse i familjehem och HVB-hem. Detta ska resultera i en metodhandbok som kommuner, landsting och myndigheter kan använda för att lyssna på barn i utsatta situationer. Uppdraget till Barnombudsmannen är en del i regeringens arbete med att stärka barnets rättigheter och möjligheter att komma till tals inom den sociala barnvården.

Vanvårdsutredning kom med ett första delbetänkande (SOU 2009:9 "Vanvård i social barnvård") våren 2010 vilket har lett till debatt och ytterligare tydliggjort behovet av att förbättra innehållet i och tillsynen av familjehemsvården.

Vanvårdsutredningens slutrapport kommer i september 2011.

Upprättelseutredningen (2011:9) presenterade sitt betänkande 2011-02-10 där utredaren föreslår en ursäkt från regeringen i form av en ceremoni samt ekonomisk ersättning för vuxna som har upplevt vanvård.

1. Utbildning av verksamma familjehem

En utbildningsplan presenterades och fastställdes i SAN 2010-03-25 med mål att samtliga verksamma utbildade familjehem skall vara utbildade eller anmälda till utbildning under år 2010. Planen är under genomförande och väl fungerande.

Utbildningsinsatsen omfattar 120 utbildade verksamma familjehem.

Familjehemskonsulterna inom socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen har förutom sitt uppdrag att utbilda blivande familjehem även uppdraget att utbilda de



verksamma familjehemmen. För att möta det extra behov av utbildningsinsatser som uppdraget innebär har sju kursledare från stadsdelsförvaltningarnas familjevård utbildats under hösten 2010.

De rutiner som fastställdes i utbildningsplanen fungerar enligt plan.

Dessa är:

- Utbildade familjehem verksamma tre år eller kortare tid anmäls till utbildning.
- Utbildningen omfattar 14 timmar, fördelade på tre tillfällen och innehåller faktainslag och praktiska övningar.
- Familjehem med liknande uppdrag går samma kurs.
- Tolk används inför och under utbildning om så är nödvändigt.
- Broschyr på arabiska och somaliska finns för de familjehem som har behov av dessa.

Innehåll i utbildningen:

1. Familjehemsvård i ett historiskt perspektiv
2. Barn i familjehemsvård
3. Lagstiftning
4. Samarbete
5. Anknytning
6. Separationer
7. Familjens betydelse
8. Att fostra andras barn
9. Familjehemsvård innebär förändringar

Gjorda utvärderingar visar att kursdeltagarna var mycket nöjda med kursledarna, innehållet i utbildningen och önskade att kurserna kunde vara längre och/eller fördjupas genom fortbildning. Kursdeltagarna kände sig stärkta kunskapsmässigt, känslomässigt och i sin roll som familjehem. Ett mindre antal kursdeltagare saknade däremot utbildningsmaterial på arabiska och somaliska.

Vid behov har tolk används inför och under kurser. En kurs har varit förlagd i Kista vilket både kursdeltagare och kursledare varit nöjda med. Om behov och önskemål finns på stadsdelsförlagda kurser kommer sådana att anordnas i samarbete med den eller de stadsdelsförvaltningar som är berörda.

Några kommentarer från kursdeltagare:

- ”Jättebra kunskapsmässigt och även att få utbyta tankar och träffa andra familjehem.
- Alla borde gå även de som inte är familjehem för man får lära sig hur viktigt det är att respektera andra människor.



- Mycket bra kursledare.
- Skönt att dela erfarenheter med andra familjehem i samma situation.
- Vi fick säga de viktiga tankarna”

Fortsatt planering

Verkställa utbildningsplanen för verksamma familjehem enligt de uppsatta målen.

Utvecklingsområde

Jourhemsplacering är en akut och kostsam insats (1175 - 1485 kronor per dygn) som används frekvent av stadsdelsförvaltningarna. Idag saknas krav på grundutbildning för jourhemmen. De barn och ungdomar som placeras i jourhem är ofta i akut kris och behöver vuxna som kan bemöta och stötta dem i vardagen. Jourhemmen, liksom familjehemmen, har uppdrag som stället höga krav på samarbete, förståelse och kunskap.

De barn och ungdomar som placeras i jourhem har behov av att komma till familjer som förutom att de är utredda och godkända även är grundutbildade och därmed bättre förberedda för sina uppdrag.

Antal barn och ungdomar som varit placerade i jourhem

År	Antal
2007	454
2009	515
2010	560

Källa: Paraplysystemet

De jourhemsverksamheter som används av stadsdelsförvaltningarna är stadens jourhemsverksamhet, upphandlad jourhemsverksamhet och stadsdelsförvaltningarnas egna rekryterade jourhemsfamiljer. Samlade uppgifter saknas om hur många jourhem som har grundläggande utbildning och kunskap för sina uppdrag.

2. Ökad stabilitet och kontinuitet för placerade barn och ungdomar

Nationell adoption

Nationella adoptioner är ovanliga i Sverige. Årligen rör det sig om 15 – 25 barn i åldern 0 – 1 år som lämnas för adoption. I Stockholm adopterades ett fåtal spädbarn under föregående år.



För att ge samlad kunskap om nationell adoption och samtidigt skapa diskussioner bjöd förvaltningen in till en utbildningsdag i ämnet med rubrikerna;

Vad är nationell adoption? Hur kan det gå till? Vad är bäst för barnet?

Det var 87 utredande socialsekreterare och familjevårdsinspektörer som deltog i utbildningsdagen 2010-05-27. Diskussion och debatt fördes kring långsiktighet och kontinuitet för de placerade barnen vilket var syftet med utbildningsdagen.

Vårdnadsöverflyttningar

När ett barn varit i samma familjehem i tre år ska enligt 6 kap 8 § SoL och 13 § LVU frågan om överflyttning av vårdnad enligt 6 kap 8 § FB särskilt övervägas av nämnden. En vårdnadsöverflyttning till familjehemmet ger barnet en stabilare familjerättslig ställning. I BUSS-utredningen slutrapport framgår att ett åttiototal vårdnadsöverflyttningar skett fram till år 2009. Främsta skälet till att inte fler kommit till stånd är att familjehemmen inte vill förlora det ofta omfattande stöd som familjehem har från stadsdelsförvaltningarnas familjevård eller att behovet av stöd och insyn kvarstår. Barnen är ofta vårdkrävande och kontakten mellan barn, familjehem och föräldrar konfliktfylld.

För att stimulera till fler vårdnadsöverflyttningar förslogs i BUSS-utredningens slutrapport att staden, som ett nytt åtagande, bör erbjuda familjehemmen som blivit vårdnadshavare kvalificerad rådgivning och stöd samt att en särskild informationsskrift om villkoren vid överflyttning bör utarbetas i staden. Denna ska delas ut till familjehem och föräldrar inför övervägandet och till blivande familjehem i samband med rekrytering och utbildning.

Under projektiden har en arbetsgrupp med representanter från stadsdelsförvaltningarnas familjevård bildats för att producera informationsmaterial. Arbetet beräknas vara slutfört vid halvårsskiftet 2011.

Vad staden kan erbjuda familjehem som blivit vårdnadshavare

I stadens samlade utbud till familjemsvården ingår öppenvårdsverksamheten Duvnäs föräldrastöd. Verksamheten erbjuder, bland annat, kvalificerad rådgivning och stöd till familjehem som blivit vårdnadshavare till barn i åldern 0-6 år.

Insatsen är anslagsfinansierad.

(Se bilaga 2).



Basutbildning i familjehemsvård för familjevårdsinspektörer

På initiativ av och i samverkan med flera stadsdelsförvaltningar har en fyradagars basutbildning arbetats fram; en gemensam och kompetenshöjande utbildning i familjehemsvård.

Syftet med de fyra utbildningsdagarna är att familjevårdsinspektörerna skall bli ännu bättre rustade att möta de barn som är mest utsatta och där stabilitet och kontinuitet är viktig för deras fortsatta utveckling.

Målet är att barnen och ungdomarna skall möta familjevårdsinspektörer med god kunskap om:

- aktuell forskning och utvärdering,
- framgångsfaktorer och kunskapsbaserat arbete i familjehemsvård,
- barns utveckling under gynnsamma och riskfyllda förhållanden,
- metoder och verktyg i vardagen för att möta och förstå barnen

Tre av fyra utbildningsdagar är genomförd. Temat var aktuell forskning och utvärdering den första dagen, följande två dagar handlade om anknytningsteori och modern utvecklingspsykologi. Det var 77 familjevårdsinspektörer och chefer som deltog i den första dagen, de två andra dagarna var det 82 personer som deltog. Deltagarna har genomgående varit mycket nöjda.

Den sista dagen äger rum i april 2011.

3. Förebygga riskfaktorer och förbättra uppföljning för placerade barn och ungdomar

I tjänsteutlåtande 2009-05-15 (DNR 3.2 -0388/2009) poängteras god hälsa (somatisk och psykisk) och genomförd skolgång som två avgörande faktorer för gynnsam utveckling i familjehemsvård som socialtjänsten måste bli bättre på att utreda och följa upp. För att det ska vara möjligt krävs strukturerad samverkan med skolan och hälso- och sjukvården samt ett konsekvent användande av BBIC-systemet där både skola och hälsovård är inlagd som en del av den reguljära uppföljningen av vården.

Alla svenska uppföljningsstudier som genomförts av barn och unga som varit placerade, pekar entydigt på att dessa barn löper högre risk för negativ utveckling i tonåren eller som ung vuxen än andra barn. (Allvarlig psykisk ohälsa, låg utbildning, försörjningssvårigheter, missbruk, kriminalitet och föräldraskap under tonåren).



Enligt professor Bo Vinnerljung visar nya resultat att barn som är placerade ofta inte får den hälso- och sjukvård de borde få och det stöd i skolan som behövs. Hälsan och skolgången måste bevakas systematiskt under hela placeringstiden. Utöver detta behöver barnen även utredas pedagogiskt och psykologiskt innan en placering görs för att säkerställa att rätt insatser sätts in. Forskningen visar också att gynnsam utveckling är möjlig och i hög grad beror på hur barnen lyckas i sin skolgång. Godkända betyg från årskurs nio är en betydande skyddsfaktor för de placerade barnen. Forskningen visar även att förväntningarna på barnens skolprestationer är lågt ställda från berörda vuxna samt att barnen själva presterar under sin förmåga.

Samverkan kring placerade barns utbildning och hälsa

Området utbildning och hälsa är en omfattande del inom familjehemsvården som kräver samverkan med berörda förvaltningar för att möjliggöra en gynnsam utveckling för barnen och ungdomarna i familjehemsvård.

Under projekttiden var en första åtgärd att tillsammans med representanter från utbildningsförvaltningen och stadens familjehemsvård delta i den nationella konferensen "Placerade barn rätt till utbildning", anordnad av Allmänna barnhuset, Sveriges Kommuner och Landsting och Helsingborgs kommun, för att ta del av aktuell forskning kring placerade barns utbildning.

En tvärprofessionell arbetsgrupp har därefter startat med fokus på skolsatsning i familjehemsvård med syfte att:

- kartlägga placerade barns skolgång i Stockholm utifrån antal och geografisk placering
- undersöka möjligheterna för skolsatsning inom familjehemsvården i Stockholms stad.

Intresset är stort från flera stadsdelförvaltningar att etablera arbetssätt och systematiska rutiner inspirerat av den arbetsmodell som man sedan 2005 så framgångsrikt arbetats efter i Helsingborg (se information om arbetsmodellen SkolFam samt resultatrapport i "Social rapport" kapitel 7, www.skolfam.se).

Kontakt med brukarorganisationer

För att inhämta synpunkter har kontakt tagits med följande organisationer:

- AFO, Organisationen för vuxna adopterade och fosterbarn,
- Bris, Barnens rätt i samhället
- RFFR, Riksförbundet för föräldrars rättigheter,
- RFHL, KvinnoQulan, en mötesplats för kvinnor i utanförskap



- Samhällets styvbarn, en intresseorganisation för Sveriges tidigare foster- och barnhems barn.

Synpunkterna kan sammanfattas enligt följande; Forum för barn i familjevård, tätare besök, enklare sätt att kontakta socialtjänsten samt en egen namngiven socialsekreterare för barnet, långsiktigt stöd efter placering, bättre stöd till biologiska föräldrar vid umgänge, utbildning för familjehem och psykologutredningar av barnen.

Stadens samlade utbud av insatser till familjehemsvården

En inventering stadens samlade utbud för familjevården har gjorts. Det som erbjuds är utbildning, fortbildning, handledning och råd- och stödsatser till familjehem. Stadsdelsförvaltningarna saknar tillgång till barnpsykologisk expertis för bedömning, behandling, konsultation och uppföljning.
(se bilaga 2)

Fortsatt planering

- Fortsätta arbetet kring placerade barns hälsa och utbildning i samverkan med utbildningsförvaltningen och stadsdelsförvaltningarnas familjevård.

Utvecklingsområden

- En strukturerad form för att samla in barn och ungdomars åsikter om och erfarenheter av familjehemsvård på en övergripande nivå.

4. Insatser till föräldrar som har sina barn placerade i familjehem

I stadens riktlinjer för utredning av barn och ungdomar samt i de kommande riktlinjerna för familjevården framgår att arbetet ska inriktas mot en återförening av barn och föräldrar vid en placering utanför hemmet - när så är möjligt. När ett barn placeras i familjehem på grund av brister i omsorgen ska vårdnadshavaren erbjudas behandling och stöd med att förändra och förbättra det som brister i föräldrarollen. I vård- och genomförandeplan ska tydligt uttryckas vilka förändringar som krävs för att barnet ska kunna återvända hem. Om det finns möjligheter för barnets vårdnadshavare att förändra det som brister i föräldraförmågan och de är motiverade att ta emot en sådan insats ska stadsdelsnämnden erbjuda en sådan. Om föräldrar inte vill ta emot en sådan insats och/eller det finns starka konkreta skäl att förmoda att det inte vore till barnets bästa, bör istället en långsiktig placering av barnet föreslås, där ett övervägande av förändring av vårdnaden eller adoption föreslås.

Inventering av stadens insatser till placerade barns föräldrar



I kontakter med stadens öppen- och familjevårdsenheter och nätverk för öppenvårds-, barn- och ungdomschefer har det framgått att de insatser som ofta erbjuds föräldrar med placerade barn vanligtvis är relaterade till missbruk och psykisk ohälsa och mer sällan till insatser som rör föräldraförmåga och föräldraomsorg. Evidensbaserade insatser till föräldrar med placerade barn saknas och de föräldrastödsprogram som finns bygger på att barn och föräldrar bor och har vardagen tillsammans. Inventeringen visar också att det finns en bred kompetens och kunskap inom öppenvården vad gäller familjebehandling, gruppstöd, nätverksarbete och föräldrastödsprogram samt ett stort intresse för att pröva och utveckla arbetet med insatser riktade till föräldrar med placerade barn.

Inventering av insatser till placerade barn föräldrar

En inventering av föräldrastödsinsatser i syfte att undersöka förekomsten och erfarenheterna av föräldrastödsinsatser till föräldrar med placerade barn pågår.

Det som framkommit hittills är att endast ett fåtal kommuner har riktade stödinsatser till målgruppen. I dessa kommuner är öppenvården den resurs inom socialtjänsten som stöttar och arbetar med föräldrar;

- i samband med en familjehemsplacering,
- under själva placeringstiden och
- vid en eventuell återgång till föräldrahemmet

Program som nämnts utifrån dessa frågeställningar är bland annat "Funktionell familjeterapi" och "De otroliga åren". Därutöver finns ett antal andra intressanta insatser som kommer att utredas/inventeras vidare. Fortsatta kontakter kommer att tas med kommunerna under 2011 för att ta del av deras erfarenheter samt undersöka möjligheten att pröva någon insats i Stockholms stad.